

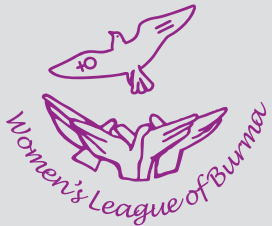
သုံးသပ်ချက်စာတမ်း

မြန်မာနိုင်ငံတွင် နိုင်ငံတော် အာဏာပိုင်အဖွဲ့ အစည်းများက ကျူးလွန်သော ကျား-မ မတူကွဲပြားမှုပေါ် အခြေခံသည့် အကြမ်းဖက်မှု ကျူးလွန်ခံရသူ အမျိုးသမီးများအတွက် အမှန်တရားရရှိရေး

၂၀၁၆ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၂၄ ရက်နေ့

အကြမ်းဖက်မှု ကျူးလွန်ခံရသော အမျိုးသမီးများသည် အမှန်တရား ရှာဖွေရာတွင် စိန်ခေါ်မှုများ ကြုံတွေ့နေရသည်။ ဤအခြေအနေများသည် အမျိုးသမီးများအဖွဲ့ချုပ် (မြန်မာနိုင်ငံ)နှင့် အာရှတရားမျှတမှုနှင့် အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာအဖွဲ့ (Asia Justice and Rights - AJAR) တို့မှ မြန်မာနိုင်ငံ၏ တိုင်းရင်းသား အသိုင်းအဝိုင်းများအတွင်း နိုင်ငံတော် အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်း များက ကျူးလွန်သည့် အကြမ်းဖက်မှုစံစားရသူများနှင့် သက်ဆိုင်သော အားပေးခြင်းနှင့် စွမ်းရည် မြှင့်တင်ခြင်းဖြစ်စေသော လုပ်ငန်းများအား ထိတွေ့လုပ်ကိုင်ခြင်းမှ ရရှိလာသောအဓိက တွေ့ရှိ ချက်လည်းဖြစ်သည်။ စစ်တပ်၏ လွှမ်းမိုးမှု၊ အမြစ်တွယ်နေသည့် ကျား-မရေးရာကို အခြေခံ သော နိမ့်ချခြားဆက်ဆံမှု၊ ဥပဒေနှင့် တရားရေးစနစ်များ၏ လစ်ဟာမှုများက နိုင်ငံတော် အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများအပေါ် အပြစ်ပေးအရေးယူခံရမှု လုံးဝနီးပါးမရှိပဲ ကျား-မ ကွဲပြားမှု အပေါ် အခြေခံသည့်အကြမ်းဖက်မှုများကိုကင်းလွတ်ခွင့်များဖြင့်ကျူးလွန်ရန်ခွင့်ပြုထားနေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၁၉၆၂ ခုနှစ်မှ စတင်ပြီး အာဏာရလာခဲ့သည့် စစ်အုပ်စုများသည် ကျား-မ မတူကွဲပြားမှုအပေါ်အခြေခံသည့် အကြမ်းဖက်မှုများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် နှင့် စံနစ်တကျ အသုံးပြုခဲ့ကြသည်။ အရပ်သားတစ်ပိုင်း အစိုးရအဖြစ် ကူးပြောင်းခဲ့သည့် ၂၀၁၀ နောက်ပိုင်း တွင်လည်း မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေး အသွင်အပြင်ကို စစ်တပ်က တင်းကြပ်ကြပ် ထိန်းချုပ် လျက်ပင် ရှိခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် အထူးသဖြင့် စစ်ပဋိပက္ခများတွင် စစ်တပ် အခြေပြုမှု မြင့်မားလာခြင်းနှင့် လိင်မှုဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှုကို ကျင့်သုံးခြင်း အပါအဝင် စစ်တပ်က ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ချိုးဖောက်မှုများအား ကျူးလွန်ခြင်းဖြင့် တိုင်းရင်းသား လူမှု အသိုင်းအဝိုင်းအား အရှက်ရစေခြင်းနှင့် ပျက်စီးစေခြင်းနည်းလမ်းများအဖြစ် ဆက်လက်ရှိနေခဲ့ ကြောင်းကို အရပ်ဖက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများက ဆက်လက်ပြီး အချက်အလက် မှတ်တမ်းများ ရရှိခဲ့ကြသည်။¹ အမျိုးသမီးများ အဖွဲ့ချုပ် (မြန်မာနိုင်ငံ)သည် မုဒိန်းပြုကျင့်ခြင်းအား "စစ်နှင့် စစ်၏ လက်နက်သဖွယ်"² အဖြစ် အသုံးပြုခြင်းကို ကြိမ်ဖန်များစွာပင် ပြစ်တင်ရှုတ်ချခဲ့ပြီး အဖွဲ့ချုပ် အဖွဲ့ဝင် အဖွဲ့အစည်းများက ၂၀၁၀ မှ ၂၀၁၅ ခုနှစ်အတွင်း စစ်ပဋိပက္ခနှင့် ဆက်နွယ်သော လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်ရပ် ၉၂ ခုကို မှတ်တမ်း ရရှိခဲ့ကြသည်။³ ဒီမိုကရေစီလိုလား သော အစိုးရ၏ ၂၀၁၅ ခုနှစ်ကုန်ပိုင်း ရွေးကောက်ပွဲနောက်ပိုင်းတွင် လူအများအပြားက ဤကိစ္စရပ်နှင့် ပတ်သက်ပြီး မျှော်လင့်ချက်မြင့်မားစွာ ထားရှိခဲ့ကြသည်။ သို့သော်လည်း ၂၀၁၆ ခုနှစ်အတွင်း အခြေအနေတစ်စုံလုံး မည်သို့ဖြစ်လာမည်ကို ခန့်မှန်းရန် အချိန်စောလွန်း နေခဲ့ပြီး ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် အမျိုးသမီးများ အဖွဲ့ချုပ် (မြန်မာနိုင်ငံ)က နိုင်ငံတော် အာဏာပိုင် အဖွဲ့အစည်းများ၏ အမျိုးသမီးများအပေါ် အကြမ်းဖက်သည့် ဖြစ်ရပ် ၁၅ ခု နှင့် ၂၀၁၆ ခုနှစ် အစောပိုင်းတွင် ဖြစ်ရပ် ၃ ခုကို မှတ်တမ်းတင်နိုင်ခဲ့သည်။⁴ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အတားအဆီး များနှင့် လုံခြုံရေးအရစိုးရိမ်ကြောက်ရွံ့ နေရမှုများက အမျိုးသမီးအများစုကို ထုတ်ဖော်ပြောဆိုရန် အတားအဆီးများ ရှိနေဆဲတွင်ပင် ရရှိလာသော ယင်းကိန်းဂဏန်းများက အညွှန်းအဖြစ် ဆက်လက်ရှိနေသည်။ အချို့သော တိုင်းရင်းသား နေရာများတွင် လတ်တလော စစ်ရေးထိုးစစ်များ

1. WLB, "Long Way to Go - Continuing Violations and Human Rights Discrimination Against Ethnic Women in Burma - CEDAW Shadow Report", July 2016, p. 21, 24-26 (hereafter WLB, "Long Way to Go"); Burma Campaign UK, "Rape and Sexual Violence by the Burmese Army", Burma Briefing n°34, April-July 2014; WLB, "Same Impunity, Same Patterns", January 2014; WLB, "If They Had Hope, They Would Speak: The Ongoing Use of State-Sponsored Sexual Violence in Burma's Ethnic Communities", November 2014; Global Justice Center & Leitner Center for International Law and Justice, "Promises Not Progress: Burma's National Plan for Women Falls Short of Gender Equality and CEDAW", August 2015, p. 19, 71-72; AJAR, "Opening the Box: Women's Experiences of War, Peace, and Impunity in Myanmar", September 2015, p. 12; AJAR, "The Legacy of Mass Torture and the Challenge for Reform in Myanmar", March 2016, p. 4, 10; Ta'ang Women's Organization (TWO), "Trained to Torture: Systematic War Crimes by the Burma Army in Ta'ang Areas of Northern Shan State", June 2016; Amnesty International, "Myanmar: Briefing to the UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women, 64th session, 4-22 July 2016, p. 5; Women Peace Network - Arakan, "Submission to the 64th Session CEDAW Committee for Consideration of Myanmar's Combined Fourth and Fifth Periodic Reports", June 2016, p. 3, 4.
2. WLB, "Same Impunity, Same Patterns", January 2014.
3. WLB, "Long Way to Go", Annex 10, p. 63.
4. WLB, "Long Way to Go", Annex 11, items 82-92, p. 76-80; and documentation by WLB in 2016.

အရှိန်မြင့်လာခြင်းသည် ယင်းချိုးဖောက်မှုများ ဖြစ်နိုင်ချေကို မြင့်မားစေပြီး အဖြစ်အပျက်များနှင့် ပတ်သက်သည့် အစောပိုင်း ရရှိသော အစီရင်ခံချက်များသည် တူညီသောပုံစံများ ဆက်လက်ရှိနေပုံ ရှိနေသည်။

အမျိုးသမီးများ အဖွဲ့ချုပ်(မြန်မာနိုင်ငံ)၏ မှတ်တမ်းများက ယင်းဖြစ်ရပ်များအနက် လက်တစ်ဆုတ်စာမျှသာလျှင် တရားစီရင်ရေး ဆိုင်ရာ တုန့်ပြန်မှုကို ရရှိသည်ကို ပြသနေသည်။ အရပ်ဖက်လူမှု အဖွဲ့အစည်းများ၏ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုနှင့် ဖိအားကို ကျေးဇူးတင်ရမည်ဖြစ်ပြီး အချို့သော ဖြစ်ရပ်များသည် နှစ်အတန်ကြာကပင် တရားရုံးသို့ ရောက်ရှိနိုင်ခဲ့ခြင်းသည် ယခင် စစ်အုပ်စုများလက်အောက်တွင် အပြစ်ပေးအရေးယူမှုမှ ကင်းလွတ်ခွင့်ကို အပြည့်အဝ ရရှိထားမှုမှ အပြောင်းအလဲများ ဖြစ်လာသည်ဟု ထည့်သွင်းစဉ်းစားစရာများ ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် နိုင်ငံတော်နှင့် သက်ဆိုင်သော အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများ အထူးသဖြင့် လုံခြုံရေးဆိုင်ရာတပ်များသည် တာဝန်ခံမှုကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဆက်လက် တိမ်းရှောင်နေဆဲဖြစ်သည်။ ထိုသို့ အစဉ်တစိုက် ဆက်လက်တည်ရှိနေသော အပြစ်ပေး အရေးယူမှု မရှိသောစနစ်များက နိုင်ငံတော်နှင့် သက်ဆိုင်သော အာဏာပိုင် အဖွဲ့အစည်းများ၏ ချိုးဖောက်မှုများအား အပြစ်ပေး အရေးယူမှုများမှ ကင်းလွတ်မှုကိုလည်း အားပေးအားမြှောက် ပြုနေပြီး၊ အခြားတစ်ဘက်တွင်လည်း အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းဆိုင်ရာများတွင် လုပ်ကိုင်နေသော နိုင်ငံ့ဝန်ထမ်းများမှ အမျိုးသမီးများ အပေါ် ထပ်မံအကြမ်းဖက်ပြုမှုများ မြှင့်တက် လာမည်ကိုလည်း အမျိုးသမီးများအဖွဲ့ချုပ်(မြန်မာနိုင်ငံ)က စိုးရိမ်ပူပန်မိပါသည်။

အစိုးရသစ်က ဥပဒေစိုးမိုးမှုကို လေးစားလိုက်နာရန် အာမခံရန် ကတိကဝတ်များပေးထားပြီး ဥပဒေသစ်ပြုသူ အများအပြားက ယင်းအတွက် အမှန်တကယ် ကြိုးပမ်းလုပ်ဆောင်လျက်ရှိခြင်းသည် ပြည်သူပြည်သားများအကြား မျှော်လင့်ချက်များကို မြှင့်တက်စေသည်။ WLB နှင့် AJAR သည် နိုင်ငံတော်နှင့်သက်ဆိုင်သော အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများအတွက် အပြစ်ပေး အရေးယူမှုမှ ကင်းလွတ်ခွင့်ကို ရပ်ဆိုင်းရန်နှင့် စစ်ပဋိပက္ခနှင့်ဆက်နွယ်သော ချိုးဖောက်မှုများအပြင် အခြားသော နိုင်ငံတော် အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းမှ ချိုးဖောက်သော အကြမ်းဖက်မှု ကျူးလွန်ခြင်းခံရသည့် အမျိုးသမီးများအတွက် အမှန်တရား ရရှိရေး အရေးယူဆောင်ရွက်မှုများ ချက်ချင်း လုပ်ဆောင်ရန် တောင်းဆိုလိုက်သည်။

**၁။ ကျား-မ မတူကွဲပြားမှုအပေါ် အခြေခံသည့် အကြမ်းဖက်မှုများနှင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဥပဒေရေးရာမူဘောင်။
နိုင်ငံတော်နှင့် သက်ဆိုင်သော အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ပုဂ္ဂိုလ်များအား အပြစ်ပေးအရေးယူမှုမှ ကင်းလွတ်ခွင့်
နှင့် အမျိုးသမီးများအပေါ် ဥပဒေရေးရာအရ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်း။**

မကြာသေးမီက မြန်မာနိုင်ငံတွင် တစ်ပိုင်းတစ်စ ဒီမိုကရေစီအပြောင်းအလဲ ဖြစ်ခဲ့သော်လည်း စစ်တပ်နှင့် အစိုးရအရာရှိများ အတွက် အပြစ်ပေးအရေးယူခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်မှာ ၂၀၀၈ ခု ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ လက်တွေ့တွင် အမြစ်တွယ် လျက်ရှိပေသည်။ ပုဒ်မ ၄၄၅ ပါ အငြင်းပွားဖွယ် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့် စာကြောင်းကို အဆက်ဆက်သော စစ်အုပ်စုများက ၎င်းတို့၏ အရာရှိများအား လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ကို ကျား-မ မတူကွဲပြားမှုပေါ် အခြေခံသည့် အကြမ်းဖက်မှုများ အပါအဝင် တရားဝင် တာဝန်ထမ်းဆောင်စဉ်တွင် ကျူးလွန်သော ရာဇဝတ်မှုများအတွက် အပြည့်အဝ လွှဲပြောင်းပေးထားသည်ဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် ယင်းပုဒ်မကို တင်းတင်းကျပ်ကျပ် အဓိပ္ပာယ်ဖော်ရန် လိုအပ်ပြီး "ဆိုရွားသော ရာဇဝတ် အပြုအမူများ" အတွက် မြှင့်ချက်မထားရှိရန်၊ ဥပမာအားဖြင့် ပြည်တွင်း သို့မဟုတ် နိုင်ငံတကာ ဥပဒေများကို ချိုးဖောက်ခြင်း များနှင့် "၎င်းတို့၏ တာဝန်အရ လုပ်ဆောင်ခြင်း"၏ အတိုင်းအတာ ပြင်ပမှ သတ်မှတ်ချက်များကို မပါဝင် စေသင့်ပေ။⁵

ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေက စစ်တပ်၏ကိုယ်ပိုင်တရားစီရင်ရေး အထူးသဖြင့် တပ်မတော်ကာကွယ်ရေး ဦးစီးချုပ်၏ ဆုံးဖြတ်ချက်သည် "အပြီးအပြတ်ဖြစ်သည်"⁶ ဟုရေးသားပြဌာန်းထားရှိခြင်းဖြင့် တပ်မတော်ကာကွယ်ရေး ဦးစီးချုပ်ကို မည်သည့် တရားရုံး၏ဆုံးဖြတ်ချက်ကိုမဆို ပြင်ဆင်နိုင်ခွင့် ပေးထားခြင်းဖြင့် ဖွဲ့စည်းပုံအရ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ကိုလည်း ပေးထားသည်။ ထို့အပြင် ကာကွယ်ရေး ဌာနများအားလုံး၏ တပ်ဖွဲ့ဝင်များအပေါ် စစ်ခုံရုံးများကို စီရင်ပိုင်ခွင့် ပေးထားပြီး အရပ်သားများ လေ့လာနိုင်ခွင့်မရှိသော ပွင့်လင်းမြင်သာမှုမရှိသည့် ဘက်လိုက်မှုရှိသောစစ်ခုံရုံးစနစ်သည် ကျူးလွန်ခြင်း ခံရသူများအား တရားမျှတမှု ရှာဖွေခွင့်ကို တားဆီးထားခြင်းအားဖြင့် အစိုးရအရာရှိများသည် တရားဥပဒေအထက်တွင် ရှိသည်ဟူသော ယုံကြည်မှုကိုဖြစ်စေသည်။

ဤဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံအရ အပြစ်ပေးအရေးယူမှုမှ ကင်းလွတ်မှု၏ ရလဒ်အရ နိုင်ငံတော် အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်း၊ ပုဂ္ဂိုလ် များမှ ကျူးလွန်သော ကျား-မ မတူကွဲပြားမှုပေါ်အခြေခံသော အကြမ်းဖက်မှုများအားလုံး လုံးဝနီးပါးသည် အရပ်ဘက် ဆိုင်ရာ တရားရုံးများသို့ ရောက်လာလေ့မရှိပေ။ သီအိုရီသဘောတရားအရ ၁၉၅၉ ခုနှစ် ကာကွယ်ရေး အဖွဲ့အစည်းများ အက်ဥပဒေ၏ အခန်း ၇၂ သည် လူသတ်မှု၊ လူသေမှု နှင့်/သို့မဟုတ် မုဒိမ်းမှုများတွင် စစ်တပ် တပ်ဖွဲ့ဝင်များကို အရပ်ဘက် တရားရုံးများတွင် ကြားနာရန် ခွင့်ပြုထားပေသည်။⁷ သို့ရာတွင် ယင်းသို့လွှဲပြောင်းမှုများအတွက် ဥပဒေကြောင်းဆိုင်ရာ

5 See WLB, "Same Impunity, Same Patterns", January 2014, p.29.
6 Constitution, Articles 294 and 343(b). See also Amnesty International, "Myanmar: Briefing to the UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women, 64th session, 4-22 July 2016, p. 13.
7 Section 72 reads: "Civil offences not triable by court-martial. A person subject to this Act who commits an offence of murder against a person not subject to military law, or of culpable homicide not amounting to murder against such a person or of rape in relation to such a person, shall

အကန့်အသတ်များ (အထူးသဖြင့် ကျူးလွန်သူသည် လက်ရှိတာဝန်မှ ရပ်ဆိုင်းထားရန် လိုအပ်ချက်)သည် ချစားမှုနှင့် တရားစီရင်ရေးတွင် အုပ်ချုပ်မှု၏ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုများနှင့် ပေါင်းစပ်လိုက်သောအခါ အလွန်သေးငယ်သော ကိန်းဂဏန်းရှိသည့် အမှုများကိုသာ လက်တွေ့တွင် လွှဲပြောင်းပေးသည်။ အစိုးရက ၂၀၁၀ နှင့် ၂၀၁၅ အတွင်း တပ်ဖွဲ့ဝင် ကျူးလွန်သူများ ပါဝင်သော လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်ရပ်မှ ၃၁ ခုကို အရပ်ဘက် တရားရုံးများသို့^၈ လွှဲပြောင်းပေးခဲ့သည်ဟု မကြာသေးမီက ထုတ်ပြန်ကြေညာခဲ့သော်လည်း အဆိုပါ လုပ်ငန်းစဉ်များမှာ ပွင့်လင်းမြင်သာမှု မရှိခြင်းနှင့် တရားဝင် ထုတ်ပြန်ချက် တစ်စုံတစ်ရာ မရှိခြင်းကြောင့် ယင်းပြောဆိုချက်ကို လူထုအခြေပြုလူမှုအဖွဲ့အစည်းများက အတည်ပြုနိုင်ခြင်းမရှိပါ။ ယင်းကိန်းဂဏန်းများ မှန်ကန်သည့်တိုင်အောင် လေးနှစ်တာကာလအတွင်း ဖြစ်ရပ် ၃၁ ခုသည် လွန်ခဲ့သည့် နှစ်အနည်းငယ်အတွင်းက နိုင်ငံတော် အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းဝင်များက ကျူးလွန်ခဲ့သည့် ကျား-မ မတူ ကွဲပြားမှုပေါ် အခြေခံသည့်အကြမ်းဖက်မှုများအား ခြုံငုံမိရန်မှာ အလွမ်းဝေးလျက်ရှိနေသေးသည်။ ဥပမာအနေဖြင့်ဆိုလျှင် မိမိတို့အမျိုးသမီးများ အဖွဲ့ချုပ်(မြန်မာနိုင်ငံ) တစ်ခုတည်းက မှတ်တမ်းတင် အစီရင်ခံထားသော စစ်ပဋိပက္ခအတွင်း ဖြစ်ပွားခဲ့သော လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှုများသည် ၂၀၁၀ မှ ၂၀၁၅ အတွင်း ဖြစ်ရပ် ၉၂ ခုရှိခဲ့ပြီး ယင်းတို့ထဲမှ (၂) မှုသာလျှင် အရပ်ဘက် တရားရုံးများတွင် ကြားနာမှုရှိခဲ့သည်။^၉ ၂၀၁၅-၂၀၁၆ ကာလအတွင်း အမျိုးသမီးများ အဖွဲ့ချုပ် (မြန်မာနိုင်ငံ)က နိုင်ငံတော် အာဏာပိုင် အဖွဲ့အစည်းများမှ ကျူးလွန်ခဲ့သော အမျိုးသမီးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုဖြစ်ရပ် စုစုပေါင်း ၁၈ ခုကို မှတ်တမ်းတင်နိုင် ခဲ့ပြီး ယင်းတို့အထဲမှ ၃ ခုသာလျှင် အရပ်ဘက် တရားရုံးများတွင် ကြားနာခဲ့သည်။ (၁ မှုမှာ ဆိုင်းငံ့ထားလျက်ရှိသည်။) ထိုသို့ကျူးလွန်ခြင်းခံရသူများအတွက် လူထုအသိုင်းအဝိုင်းအတွင်းရှိ အရပ်ဘက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၏ မဆုတ် မနှစ်သော ဖွဲ့လှုံ့လနှင့် စဉ်ဆက်မပြတ် ဖိအားပေးမှုများကို ကျေးဇူးတင်ရပေမည်။^{၁၀} သို့ရာတွင် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ အတားအဆီးများနှင့် လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ စိုးရိမ်ရမှုများကြောင့် ယင်းကိန်းဂဏန်းများက အရေအတွက် အညွှန်းအဖြစ် ဆက်လက်တည်ရှိနေပြီး ဖြစ်ရပ်အများစုမှာ အမျိုးသမီးများ အနေဖြင့်ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခြင်း မရှိသေးပေ။

ထို့အပြင် အမျိုးသားအများစုက အမျိုးသမီးများကို နိမ့်ကျသော သတ္တဝါများအဖြစ် "အကာအကွယ်ပေးရန်"ဟူသည့် စဉ်းစားချက်ဖြင့် ရေးဆွဲထားသော မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဥပဒေရေးရာမူဘောင်များသည် နေရာတိုင်းတွင် အမျိုးသမီးများကို နည်းလမ်းများစွာဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ ရှိနေသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ကိုယ်၌တွင်ပင် အမျိုးသမီးများ၏ အချို့သော ရာထူးတာဝန်များ ရယူပိုင်ခွင့်နှင့်ပတ်သက်၍ အမျိုးသမီးများနှင့် "မသင့်လျော်"^{၁၁} ဟုဆိုကာ ကန့်သတ်ထားပြီး "မိခင်များ"^{၁၂} အတွက်သာဟု သီးသန့်ညွှန်းဆိုချက်များလည်း ပါရှိသည်။ ရာဇသတ်ဥပဒေတွင် ခေတ်နောက်ကျနေသော သတ်မှတ်ချက်များ ပါရှိနေပြီး မုဒိန်းမှု၏ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်မှာ နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေး စံချိန်စံညွှန်းများကို^{၁၃} ပြည့်မီခြင်း မရှိပဲ အမျိုးသမီးသည် အသက် ၁၅ နှစ် အထက်ဖြစ်ပါက အိမ်ထောင်ဘက်အတွင်း မုဒိန်းမှုကျူးလွန်ခြင်းကို တားမြစ်ထားခြင်း မရှိပေ။ မုဒိန်းမှုအကန့်အသတ်ကို အမျိုးသား၏ လိင်အင်္ဂါဝင်ရောက်မှုဖြင့် အဓိပ္ပာယ် ဖွင့်ဆိုထားသည်။ လက်တွေ့တွင် အခြားသော အရာဝတ္ထုများဖြင့် ထိုးသွင်းခြင်းကို မုဒိန်းမှုဟု သတ်မှတ်ထားခြင်းမရှိပဲ ရန်နှင့် တရားစီရင်ရေးတို့သည် သုတ်ပိုး သက်သေအထောက်အထား မရှိသည့် ဖြစ်ရပ်များကို လုံးဝနီးပါး ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်း မရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။

ထို့အပြင် ၂၀၁၁ ခုနှစ်မှစ၍ ပြဋ္ဌာန်းလိုက်သော ဥပဒေများသည် အမျိုးသမီးများကို ထပ်မံခွဲခြားမှုများ^{၁၄} ရှိနေပြီး၊ မည်သို့ဆိုစေကာမူ အမျိုးသမီးများ၏ ကဏ္ဍအမျိုးမျိုးကို အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသော စောင့်ရှောက်ကာကွယ်မှု ပေးနိုင်ရန်အတွက် "အမျိုးသမီးများအပေါ် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုဆန့်ကျင်ရေး" ဥပဒေ (ကာလကြာရှည်စွာ စောင့်စားနေခဲ့ရသော "အမျိုးသမီးများအား အကြမ်းဖက်မှုတားဆီးကာကွယ်ရေး ဥပဒေမူကြမ်း") အပေါ်တွင် ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများ ရှိနေသော်လည်း ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်မှာ လတ်တလောတွင် ရပ်ဆိုင်းနေသည်။ ယနေ့တိုင်အောင် အရပ်ဖက်လူထု အခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများက စစ်ပဋိပက္ခအတွင်း လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှု သတ်မှတ်ချက်အတွက် ဆက်လက်တွန်းအားပေးနေသော်လည်း အောင်မြင်မှု မရသေးပေ။

နိုင်ငံတကာ ဥပဒေနှင့်ပတ်သက်၍ မြန်မာနိုင်ငံသည် အမျိုးသမီးများအပေါ် နည်းမျိုးစုံဖြင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ ပပျောက်ရေး သဘောတူညီစာချုပ် (CEDAW) ကို လက်မှတ်ရေးထိုးထားသော်လည်း သေချာစွာ အကောင်အထည်ဖော်ရန် ပျက်ကွက်လျက်ရှိသည်။^{၁၅} တရားရုံးတွင် CEDAW သတ်မှတ်ချက်များကို အသုံးပြုရန် ကြိုးစားသော ရှေ့နေများမှာ တရားသူကြီးများ၏

not be deemed to be guilty of an offence against this Act and shall not be tried-by a court-martial, unless he commits any of the said offences—
 (a) while on active service, or
 (b) at any place outside the Union of Burma, or
 (c) at a frontier post specified by the President by notification in this behalf".
 8 Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, CEDAW/C/MMR/Q/4-5/Add.1, "List of Issues and Questions in Relation to the Combined Fourth and Fifth Periodic Reports of Myanmar, Addendum, Replies of Myanmar", 3 May 2016, para. 35, p. 8.
 9 WLB, "Long Way to Go", Annex 10, p. 63.
 10 WLB, "Long Way to Go", Annex 11, items 82-92, p. 76-80; and documentation by WLB in 2016. Out of these 18 cases, 8 led to monetary compensation (refused in 3 cases), 1 public apology by the military and 3 court-martial proceedings.
 11 Constitution, Section 352.
 12 Constitution, Section 32(a), 351.
 13 Penal Code, Section 375.
 14 For example the Laws on the Protection of Race and Religion, February 2015, which limit women's right to choose a spouse and the number and spacing of children she could have.
 15 NB: General Recommendation No. 19 on violence against women includes gender-based violence against women as a form of discrimination covered by the scope of CEDAW.

ပယ်ချခြင်းကို ရင်ဆိုင်ကြရပြီး ယင်းအစား "ပြည်တွင်း ရာဇဝတ်မှုခင်းဆိုင်ရာဥပဒေများ"ကိုသာ အသုံးပြုရန် အမိန့်ပေးခဲ့သည်။ နောက်ဆုံးတွင် နိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေး ဖွဲ့စည်းတည်ဆောက်ပုံသည်လည်း အမျိုးသမီးများအတွက် အမှန်တရား ရရှိနိုင်ရေးကို အမှန်တကယ်အကျိုးသက်ရောက်မှုမရှိပေ။ လက်ရှိကျင့်သုံးနေသည့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု စနစ်ကို ဆန့်ကျင်သည့် စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်စနစ်သည် ကျူးလွန်ခံရသူများအတွက် အမျိုးသမီး ပိုမိုကောင်းမွန်သော ကာကွယ်မှုကို ပေးနိုင်လိမ့်မည်။ ဒေသခံ အာဏာပိုင်များသည် စွမ်းရည်မြှင့်တင်မှုများပိုမိုရရှိခဲ့ပါက ဥပဒေဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများ၊ အမှန်တရား ရှာဖွေ ပိုင်ခွင့်နှင့် ဝန်ဆောင်မှုများကို ယခုထပ်ပိုမိုထိရောက်စွာ ကိုင်တွယ်ပေးနိုင်လိမ့်မည်။

၂။ လက်တွေ့ အခြေအနေနှင့် တရားမျှတမှုလက်လှမ်းမီမှု။ နိုင်ငံတော်နှင့် သက်ဆိုင်သော အဖွဲ့ အစည်းဝင်များက ကျူးလွန်သော ကျား-မ အခြေပြု အကြမ်းဖက်မှုများ ကျူးလွန်ခံရသော အမျိုးသမီးများအတွက် အလှမ်းဝေး နေသေးခြင်း။

ချစားမှုရှိနေသော တရားစီရင်ရေး

ဥပဒေမူဘောင် အားနည်းမှုအပြင် လွတ်လပ်မှု၊ ဘက်မလိုက်မှုနှင့် ထိရောက်သော တရားစီရင်ရေး ချို့တဲ့အားနည်းမှုသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အပြစ်ပေး အရေးယူမှု ကင်းလွတ်ခွင့်ကို ဖြစ်ပေါ်စေသော နောက်ထပ် အကြောင်းရင်းတစ်ခု ဖြစ်ပြီး တရားစီရင်မှု စီမံခန့်ခွဲရေးအပေါ် အမျိုးသမီးများ၏ ယုံကြည်မှုကို ပြိုကျပျက်စီးစေရန် အားပေးလျက်ရှိသည်။

ဥပဒေအရအမျိုးသမီးများအတွက် အမှန်တကယ်အားဖြင့် အကာအကွယ်ပေးထားသော အချို့သော အခွင့်အရေးများ သည် ရဲနှင့် အခြားသော အစိုးရ အာဏာပိုင်များ၏ ချစားမှုများကြောင့် လက်တွေ့တွင်အကောင်အထည်ဖော်နိုင်ခြင်း မရှိလှပါ။ ဤသို့ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ချစားမှုကို နိုင်ငံတော်အဆင့် အာဏာပိုင်များ၊¹⁶ ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးကောင်စီ¹⁷ တို့မှ ထောက်ပြထားသည်။ မကြာသေးမီက စီဒေါ (CEDAW) ကော်မတီတို့ကလည်း "တရားစီရင်ရေး ချစားမှု အစီရင်ခံချက်များနှင့် တရားစီရင်ရေးတွင် အုပ်ချုပ်ရေး၏ စွက်ဖက်မှုများအပေါ် အထူးသဖြင့် စိုးရိမ်ပူပန်မိသည်" ဟု ထုတ်ဖော် ပြောဆိုခဲ့ပြီး အစိုးရအား "အမျိုးသမီးများ၏အခွင့်အရေးကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်သည့် အနေဖြင့် လွတ်လပ်သော၊ ဘက်မလိုက်မှုကင်းသော၊ ကျွမ်းကျင်မှုရှိသော ကျား-မရေးရာ အသိအမြင်ရှိသောတရား စီရင်ရေး ဖြစ်ပေါ်လာစေရန် အတွက် လိုအပ်သော ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို ရှေ့ဆောင်ဖော်ဆောင်ရန်"¹⁸ဟု တောင်းဆိုခဲ့သည်။

ချစားမှုနှင့် အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းမှ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုများသည် အထူးသဖြင့် နိုင်ငံတော်နှင့်သက်ဆိုင်သော အာဏာပိုင် အဖွဲ့အစည်းဝင်များက အမျိုးသမီးများအပေါ် ကျူးလွန်သည့် ဖြစ်ရပ်(အမှု)များတွင် တွေ့ရလေ့ရှိသည်။ ရဲစုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများနှင့် တရားရုံးလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအပေါ် အဆိုပါ နိုင်ငံတော်အဖွဲ့အစည်းမှ ကျူးလွန်သူများမှ ထိန်းချုပ်ခြင်း၊ လွှမ်းမိုးခြင်းစသည့် အစီရင်ခံချက်များ တွေ့နေရပါသည်။ ရဲစုံစမ်းစစ်ဆေးသူများက ဖြစ်ရပ်များကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရန် ငြင်းဆိုကြသည်။ ကျူးလွန်သူများ အရေးယူမခံရပဲ လွတ်မြောက်နေကြသည်။ သို့မဟုတ် ဝေးလံသော ယူနစ်များသို့ ရွှေ့ပြောင်းသွားကြသည်။ ရဲစခန်း သို့မဟုတ် တရားရုံးတွင် ဖိုင်တွဲများ ကြန့်ကြာနေကြသည်။ အထောက်အထားများ အလွယ်တကူ ပျောက်ပျက်သွားကြသည်။ စသည့်အခြေအနေများ ဖြစ်ပေါ်လျက်ရှိသည်။ ရဲအရာရှိများအား အရပ်သားများအပေါ် ပြစ်မှုကျူးလွန်သည်ဟု စွပ်စွဲသည့်အခါ ပြည်ထဲရေး ဝန်ကြီးဌာနသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုနှင့် ပုံမှန်ရာဇဝတ်မှု လုပ်ငန်းစဉ်များအစား မြင်သာမှုအတော်အတန် မရှိသော ဌာနတွင်း စီမံခန့်ခွဲရေးဆိုင်ရာ အရေးယူဆောင်ရွက်မှုများကို လုပ်ဆောင်လေ့ရှိခြင်းဖြင့် ကျူးလွန်ခံရသူများမှာ အမှန်တရားအတွက်ငြင်းပယ်ခံရသည်။¹⁹

ပြဿနာကို ပိုမိုရှုတ်ထွေးစေသည်မှာ နိုင်ငံတော်နှင့်သက်ဆိုင်သောအဖွဲ့အစည်းဝင်များက ကျူးလွန်သော ကျား-မ မတူကွဲပြားမှုပေါ်အခြေခံသော အကြမ်းဖက်မှုခံရမှုများအတွက် အမှန်တရား ရှာဖွေသော အချို့သော သတ္တိရှိသည့် ကျူးလွန်ခံရသူများမှာ ခြိမ်းခြောက်အနိုင်ကျင့် ဖိအားပေးမှုနှင့် လက်တုန့်ပြန်မှုများကို ခံစားရကြောင်း WLB နှင့် AJAR တို့မှ တွေ့ရှိခဲ့သည်။ ကုလသမဂ္ဂ အထူးကိုယ်စားလှယ်သည်လည်း အစီရင်ခံမှုအဖြစ် စစ်တပ်အနေဖြင့် တစ်ခါတစ်ရံတွင် ကျူးလွန်ခံရသူကို အသရေဖျက်မှု သို့မဟုတ် "မှားယွင်းသော အချက်အလက်များပေးမှု"²⁰ တို့ဖြင့် တန်ပြန်တရားစွဲဆိုမှုများရှိ

16 Judicial and Legal Affairs Complaints and Grievances Investigation Committee. See "Burma's Judicial System Deeply Corrupt, Parliament Told", The Irrawaddy, 9 December 2015. The committee recognized that the "judiciary remains one of the country's most corrupt institutions" and noted the ability of the executive to "exert influence over the judiciary".
17 "Situation of human rights in Myanmar", Resolution adopted by the Human Rights Council, United Nations, 2 April 2015, A/HRC/RES/28/23, calling on the government to "address the need for an independent, impartial and effective judiciary" and a self-governing professional organization of lawyers. WLB and AJAR welcome the launch of the Independent Lawyer Association in Myanmar (ILAM), a national professional organization in January 2016 and will closely monitor its actions. It is currently still in the process of adopting its constitution.
18 Committee on the Elimination of Discrimination against Women, "Concluding Observations on the Combined Fourth and Fifth Periodic Reports of Myanmar", CEDAW/C/MMR/CO/4-5, adopted by the Committee at its sixty-fourth session, 4-22 July 2016, p. 5 (thereafter "CEDAW Concluding Observations").
19 "Torture by law enforcers: are Burma's police the new military?", Danilo Reyes, in "Police torture & crackdown on protest in changing Burma", Article 2, Volume 14, N.2, June 2015.
20 "Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in Myanmar", United Nations Human Rights Council, 23 March 2015, A/HRC/28/72.

ကြောင်း အစီရင်ခံခဲ့သည်။

ထို့အပြင် အစိုးရ၏ အမျိုးသမီးအခွင့်အရေး တိုးတက်ရေးအတွက် ရှေ့ရှုသည့် အစပျိုးလုပ်ဆောင်မှုများသည် ချစားမှု များနှင့် ဖုံးလွှမ်းနေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ အမျိုးသား လူ့အခွင့်အရေးကော်မရှင် (MNHR) သည် ယုံကြည်မှု၊ လွတ်လပ်မှု၊ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့် စွမ်းဆောင်နိုင်မှုများ နည်းပါးလျက်ရှိနေသေးပြီး ယနေ့ထက်တိုင် ကျူးလွန်ခဲ့သော အမျိုးသမီး များအတွက် ယုံကြည်လောက်သော ပြောရေးဆိုခွင့်ရှိသူ ဖြစ်လာသေးပေ။²¹ အစိုးရက ဖွဲ့စည်းထားသော အစိုးရ မဟုတ်သည့် အဖွဲ့အစည်းများ ဖြစ်သည့် မြန်မာနိုင်ငံအမျိုးသမီးရေးရာ အဖွဲ့ချုပ် (MWWF)၊ နှင့် စီဒေါအကောင်အထည်ဖော်ရာတွင်ဆိုင်ရာဖြစ်သည့် မြန်မာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အမျိုးသမီးရေးရာကော်မတီ (MNCWA) တို့ကို အမျိုးသားများ သို့မဟုတ် တပ်မတော်မှ ထိပ်တန်းအရာရှိကြီးများ၏ မိန်းမများက ဦးဆောင်ထားပြီး အမျိုးသမီး မြှင့်တင်ရေး အစီအစဉ်များထက် အမျိုးသမီးကာကွယ်ရေး အစီအစဉ်များကို ပိုမို ဦးစားပေးထားသည်။²²

နိုင်ငံတော်နှင့်သက်ဆိုင်သောအာဏာရှိ အဖွဲ့အစည်းများက ကျူးလွန်သော ကျား-မ မတူကွဲပြားမှုပေါ် အခြေခံသော အကြမ်းဖက်မှု ကျူးလွန်ခဲ့သည့် အမျိုးသမီးများအတွက် ထပ်မံရင်ဆိုင်ရသော စိန်ခေါ်မှုများ

အကယ်၍ ယင်းဥပဒေရေးရာနှင့် တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ချို့ယွင်းချက်များအပြင် ကျူးလွန်ခဲ့သည့် အမျိုးသမီးများသည် အမှန်တရား ရှာဖွေရာတွင် နောက်ဆက်တွဲထပ်မံ၍လည်း အတားအဆီးများ ရင်ဆိုင်ရသည်။²³

အမျိုးသမီးများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှုနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အမြစ်တွယ်နေသော ခွဲခြားဆက်ဆံမှုနှင့် ယဉ်ကျေးမှု တားမြစ်ချက်များ အားလုံးသည် ကျူးလွန်ခဲ့သည့်အမျိုးသမီးများကို အမြဲရေငံနှုတ်ဆိတ်နေစေသည်။ နိုင်ငံတော်နှင့်သက်ဆိုင်သော အဖွဲ့အစည်းဝင်များက ကျူးလွန်သော လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာအကြမ်းဖက်မှုနှင့် ရင်ဆိုင်ရသော အမျိုးသမီးများသည် ၎င်းတို့၏ အသိုင်းအဝိုင်း၊ မိသားစု များနှင့် ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင် အရှက်ရမည်ကို စိုးရိမ်မှုကြောင့် ထုတ်ဖော်ပြောဆိုရန် မဝံ့မရဲ ဖြစ်ကြသည်။ ကျူးလွန်ခြင်းခံရသူ အများစုသည် ၎င်းတို့၏ နေထိုင်မှု ဘဝအဆင်ပြေမှုထက်၊ ပြီးချမ်းမှုနှင့် ၎င်း၏ အသိုင်းအဝိုင်း ညီညွတ်မှုကို ဦးစားပေးလေ့ရှိ သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ အသိုင်းအဝိုင်းများတွင် ဘာသာရေး အယူအဆဖြစ်သော ကံ၏ အကျိုးသည် သူတို့၏ တုန့်ပြန်မှုကို တစ်ခါတစ်ရံ သက်ရောက်မှုရှိပြီး ဘဝတစ်ခု၏ မကောင်းသော အတွေ့အကြုံများ ယခင်ဘဝများက မကောင်းသော အမှု အကျင့်များ၏ ရလဒ်များအဖြစ် ယူဆကြပြီး ကံကြမ္မာဟု လက်ခံကြသည်။ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုသော အမျိုးသမီးအချို့မှာ မကြာခဏပင် ဖယ်ကျဉ်ခြင်း သို့မဟုတ် ခြိမ်းခြောက်ခြင်း သို့မဟုတ် ရန်တုန့်ပြန်ခြင်းတို့ကိုပင် ခံကြရသည်။ အချို့သော ဒေသများတွင် မုဒိန်းမှု သို့မဟုတ် လိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်ခံရပြီးသည့်အခါတွင် ရွာကို "ဆေးကြောခြင်း" ကဲ့သို့သော ထုံးတမ်းအစဉ်အလာများ ကျန်ရှိနေသေးပြီး²⁴ မုဒိန်းမှု ကျူးလွန်ခဲ့ရသူကို မုဒိန်းမှု ကျူးလွန်သူနှင့် လက်ထပ်စေခြင်းကဲ့သို့ အခွင့်အရေးချိုးဖောက်သည့် ဓလေ့ထုံးတမ်းဖြင့် ဖြေရှင်းပေးသည့် နည်းလမ်းများ လည်းရှိနေသေးသည်။²⁵

အမျိုးသမီးများသည် မကြာခဏပင် "လျော်ကြေးများ"ဖြင့် နှုတ်ပိတ်ခံရပြီး ယေဘုယျအားဖြင့် အနည်းငယ်မျှသော ငွေကြေး ဖြစ်ပြီး ကျူးလွန်သူ/များက နောက်ထပ် အရေးယူခြင်းမပြုဟူသော ကတိကဝတ်ဖြင့် အလဲအလှယ်ပြုရန် ကမ်းလှမ်းလေ့ရှိ သည်။ ကျူးလွန်ခဲ့သည့် အမျိုးသမီးကလျော်ကြေးကို လက်ခံလိုက်သည်ဆိုလျှင် သို့မဟုတ် သူမ၏ မိသားစု ရိုးရာဓလေ့ထုံးတမ်း တွင် လွှမ်းမိုးမှုရှိသူများ သူမနေထိုင်သော လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများက ကာယကံရှင်သူမနှင့် တိုင်ပင်မှုမပြုပဲ အတင်းအကြပ် စီစဉ်ပြီး လျော်ကြေးကို လက်ခံလိုက်သည်ဆိုလျှင်၊ အဆိုပါကျူးလွန်ခဲ့သော အမျိုးသမီးအတွက် တရားဝင်တရားစီရင်ရေး လမ်းကြောင်းကို ရရှိရန် အဟန့်အတား ဖြစ်သွားစေသည်။ တိုင်းရင်းသား ဒေသများတွင် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုရှိသော ဓလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေများသည်လည်း အမျိုးသမီး၏ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုလိုမှုနှင့် အမှန်တရား ရှာဖွေရန် ကြိုးပမ်းမှုကို ဟန့်တားထားကြသည်။²⁶ ယင်းဓလေ့ထုံးတမ်း ဥပဒေများသည် ရေးသားပြဌာန်းထားခြင်းမရှိပဲ အမျိုးသားများသာ ဖြစ်လေ့ရှိသော ကျေးရွာအာဏာပိုင်များ၏ လက်ထဲတွင်သာရှိသည်။

အချိန်ကြာမြင့်ပြီး ကုန်ကျစားရိတ်မြင့်မားသော ဥပဒေလမ်းကြောင်းအရ တရားစွဲဆိုမှုများသည်လည်း ကျူးလွန်ခြင်းခံရသူ အမျိုးသမီးများအတွက် အမှန်တရား ရရှိစေရန် ဟန့်တားသော အရေးကြီးသည့် အချက်ဖြစ်သည်။ ရာဇဝတ်ကြောင်း တရားစွဲဆိုမှုများသည် ပထမအဆင့်တစ်ခုတွင်ပင် မကြာခဏ ရွှေ့ဆိုင်းခြင်းဖြင့် တစ်နှစ်မှ နှစ်နှစ်ကြာတတ်သည်။ ရှေ့နေငှားရမ်းခ၊ ခရီးသွားလာချိန်နှင့် တရားရုံးကြားနာမှုအတွက် တရားရုံးတက်ရောက်ခြင်းများသည် အမျိုးသမီးများ

21 CEDAW Concluding Observations, p. 4.
22 Global Justice Center & Leitner Center for International Law and Justice, "Promises Not Progress: Burma's National Plan for Women Falls Short of Gender Equality and CEDAW", August 2015, p.20.
23 UN Women and Justice Base's research report, "Women's Access to Justice in the Plural Legal System of Myanmar: Voices from the Intersection", 2016, p. 80-87 (thereafter "UN Women and Justice Base's 2016 Report").
24 A woman victim of gender-based violence is considered "unclean" and ostracized from the community. This can be cured if the survivor and her family pay tributes and put on feasts and festivals for the village in order to "clean" it; WLB, "Long Way to Go", p. 7, 86.
25 CEDAW Concluding Observations, p. 7, UN Women and Justice Base's 2016 Report, p. 62, 63.
26 For a recent analysis of the impact of traditional justice mechanisms on women's access to justice, see UN Women and Justice Base's 2016 Report. Answers to cases of rape and sexual harassment are specifically discussed at p. 60-67.

အတွက် ဝန်ထုတ်ဝန်ပိုးဖြစ်စေပြီး အထူးသဖြင့် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးဖြင့် အဓိက ဝင်ငွေရှာဖွေနေရသော တိုင်းရင်းသား ဒေသများရှိ အမျိုးသမီးများအတွက် ခက်ခဲစေသည်။

ကျား-မ မတူကွဲပြားမှုပေါ်အခြေခံသော အကြမ်းဖက်မှုများအတွက် ဆေးဖက်ဆိုင်ရာ တုန့်ပြန်မှုသည်လည်း အလွန် အားနည်းပြီး ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ ရှိနေသည်။ ဆေးရုံများသည် ကျူးလွန်ခံရသူများကို စစ်ဆေးပေးရန် ငြင်းဆိုသည်။ စစ်ဆေးသုံးသပ်ချက်နှင့် စမ်းသပ်ချက်များကို နှောင့်နှေးစေပြီး အရေးကြီးသော အထောက်အထားများ ပုံပြောင်းခြင်း သို့မဟုတ် ပျက်စီးခြင်းများကို ဖြစ်စေသည်။ စံချိန်စံညွှန်းပြည့်မီသော အလေ့အထများ အားနည်းခြင်းသည် အထူးသဖြင့် ချိုးဖောက်မှု ခံစားရသော အမျိုးသမီးများအား ဘေးအန္တရာယ် ဖြစ်စေပြီး ၎င်းတို့၏ အခြေခံကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှု အတွက် ဝန်ဆောင်ပေးရန် တာဝန်ရှိသော ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများ၏ ထပ်မံစော်ကားခြင်းကိုပင် ခံရစေသည်။ မြန်မာ နိုင်ငံတွင် နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်းများနှင့်အညီ ချမှတ်ပြီး အကောင်အထည်ဖော်သင့်သည်။²⁷

တိုင်းရင်းသား ဒေသများတွင် ဘာသာစကား အခက်အခဲသည်လည်း တရားရုံးစွဲဆိုမှုပြုရေးအတွက် အတားအဆီး ဖြစ်စေသည်။ များသောအားဖြင့် စကားပြန်များ မရနိုင်ခြင်း သို့မဟုတ် ကျား-မ ကွဲပြားမှုပေါ်အခြေခံသော အကြမ်းဖက် သည့် အမှုများ၏ ထိလွယ်ရှလွယ်သော သဘာဝအနေအထားနှင့် ယင်းတရားစွဲဆိုမှုများ ပြုလုပ်ရန် ကြောက်ရွံ့ခြင်းများ ကြောင့် စွဲဆိုခြင်းမပြုရန် လွယ်ကူစွာရွေးချယ်လိုက်ကြသည်။

အဆုံးတွင် မြန်မာနိုင်ငံ အနှံ့အပြားရှိ အမျိုးသမီး အများအပြားသည် ၎င်းတို့ ၏ အခွင့်အရေးများအား သိရှိမှုအားနည်းခြင်း၊ ဥပဒေရေးရာ အခြေခံဗဟုသုတ နည်းပါးခြင်းနှင့် ပညာရည် နိမ့်ကျခြင်းကြောင့် အရေးယူမှုများကို လုပ်ဆောင်ခြင်း မရှိကြပေ။

ယင်းအကြောင်းအရာများ ပေါင်းစုသည့်အခါ ရလဒ်အဖြစ်မူ ကျူးလွန်ခြင်းခံရသော အမျိုးသမီးများသည် တရားဝင် ဥပဒေ ဘောင်အတွင်းမှ တရားမျှတမှုရရှိရန် ကြိုးပမ်းခြင်းမှ အကျိုးခံစားခွင့် မရှိသည်ကို တွေ့မြင်လာကြပြီး အမြဲတမ်းလိုပင် အမှုတိုင်တန်းခြင်းအဆင့်ကိုပင်ရောက်ရှိရန် မကြိုးစားကြတော့ပေ။ ယင်းစိန်ခေါ်မှုများကို ချက်ချင်းကျော်လွှားနိုင်ရန် အစိုးရအနေဖြင့် သေချာမှုရှိအောင်လုပ်ဆောင်ရမည်ဖြစ်ပြီး အထူးသဖြင့် အမျိုးသမီးများ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုရန် ကြောက်လန့် နေသော အကြောင်းရင်းများကို အောက်တွင် ဖော်ပြထားသော လုပ်ဆောင်မှုအများအပြားမှ တဆင့် တိုက်ဖျက်သင့်သည်။

နမူနာဖြစ်ရပ် လေ့လာမှုများ။

လျော်ကြေး ကမ်းလှမ်းခြင်း²⁸

ရခိုင်ပြည်နယ်မှ အသက် ၅ နှစ်အရွယ် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် မိန်းကလေးတစ်ဦးကို ၂၀၁၆ ခုနှစ် မတ်လတွင် မြန်မာစစ်တပ်မှ စစ်သားက မုဒိန်းပြုကျင့်ခဲ့သည်။ သူ့မိသားစုက ဖြစ်ရပ်ကို ရဲကို တိုင်ကြားခဲ့ပြီး ကျူးလွန်သူကို ဖမ်းမိသည်နှင့် ရဲစခန်းသို့ ပို့ဆောင်ခဲ့သည်။ အထက်အရာရှိရောက်လာပြီး မိန်းကလေး၏ မိသားစုအား ကျပ်ငွေ ၁၀ သိန်းပေးရန် ကြိုးစားခဲ့သည်။ ဒေသတွင်းရှိ အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုက ကျူးလွန်ခြင်းခံရသည့်မိသားစုကို လျော်ကြေးငွေအားလက်ခံခြင်း မပြုရန် အကြံပေးခဲ့သည်။ ပိုက်ဆံပေးခြင်းကို မိသားစုက ငြင်းဆန်သောအခါ အရာရှိက ကျူးလွန်သူကို ရဲစခန်းမှ ခေါ်ထုတ်သွားခဲ့ပြီး၊ ၎င်းကျူးလွန်သူအား အရေးယူခြင်းသော်လည်းကောင်း၊ စစ်ခုံရုံးက တရားစီရင်ခြင်း သို့မဟုတ် စစ်တပ် အာဏာပိုင်များက ဖမ်းဆီးခြင်း ရှိမရှိကိုသော်လည်းကောင်း ယနေ့တိုင်အောင် မသိရသေးပေ။

တရားမျှတမှု ရရှိရန် ခက်ခဲခြင်း²⁹

အသက် ၁၇ နှစ်အရွယ် ကချင်တိုင်းရင်းသူကျောင်းသူ တစ်ဦးသည် ၂၀၁၅ နိုဝင်ဘာလတွင် အစိုးရကျောင်းဆရာ တစ်ဦး၏ မုဒိန်းကျင့်ခြင်းကို ခံရသည်။ ကျောင်း အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဒေသခံအာဏာပိုင်များ၏ ဖိအားကြောင့် မိသားစုက ငွေကြေးအရ လျော်ကြေးပေးသည်ကို လက်ခံရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ရပြီး အမှုကျေအေးကြောင်း စာရွက်စာတမ်းကို "တရားဝင်" လက်မှတ် ရေးထိုးခဲ့ရသည်။ အခြားသော ကျောင်းဆရာ/မ များ၊ လူငယ်များနှင့် ဒေသခံအရပ်ဖက်လူမှု အဖွဲ့အစည်း များ အပါအဝင် အသိုင်းအဝိုင်းက မဆုတ်မနစ်ပဲ အမှုဖွင့်ရန် ဖိအားပေးခဲ့သည်။ ယင်းသို့ဖြင့် အဆိုပါကျောင်းဆရာသည် မုဒိန်းမှုနှင့် အရေးယူခံရပြီး လက်ရှိတွင် အမှုကို ကြားနာလျက်ရှိသည်။ ကျူးလွန်ခံရသူမှာ ဒေသခံ ကချင်ဘာသာစကား

27 UNFPA, "Minimum Standards for Prevention and Response to Gender-Based Violence in Emergencies", 2015; international standards: <http://www.endvawnow.org/en/articles/1560-clinical-management-of-sexual-assault-survivors.html>.
28 Case documented by Rakhine Women Union (RWU).
29 Case documented by Kachin Women Association Thailand (KWAT).

သာ ပြောတတ်ပြီး တရားရုံးနှင့် ဝေးကွာသည့် အလွန် ဝေးလံခေါင်ဖျားသော နေရာတွင် နေထိုင်သဖြင့် ဘာသာစကား အတားအဆီးနှင့် လမ်းပန်းသွားလာရေး အခက်အခဲတို့က တရားစွဲဆိုရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကို နှေးကွေးစေသည်။ ကျူးလွန်သူမှာ အပြစ်ပေးအရေးယူ ခံရနိုင်ဖွယ်ရှိပြီး မိန်းကလေးအတွက် အမှန်တရား ရယူပေးကြသော အရပ်ဖက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၏ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများကို ကျေးဇူးတင်ပါသည်။ တရားမျှတမှုကို အမှန်တကယ် ရရှိနိုင်မည့် အလားအလာရှိသော်လည်း သူမနှင့်မိသားစုက ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်များနှင့် အသင်းဝင်လူအများ ရှေ့မှောက်တွင် "အပြစ်" အဖြစ် ဝန်ခံရန် ငြင်းပယ်ခဲ့သောကြောင့် မိန်းကလေးကို သူမ၏ ဒေသခံဘုရားကျောင်းက သပိတ်မှောက် ဖယ်ကျဉ်ထားသည်။ ဘာသာရေး ခေါင်းဆောင်များ ဘုရားကျောင်း အသင်းဝင်များ(ဘာသာရေးအသင်းတော်) ရှေ့မှောက်တွင် မဟုတ်သည့် လက်ထပ်ထိမ်းမြားမှု ပြင်ပတွင် လိင်ဆက်ဆံမှု ပြုလုပ်ခြင်းကို တားမြစ်သည့် ၎င်းတို့ စည်းကမ်းကို ဖောက်ဖျက်သည်ဟု သူမအား မြင်ကြသည်။

တရားမျှတမှု ကင်းမဲ့ခြင်း³⁰

တအာင်း အမျိုးသမီး တစ်ဦးသည် ၂၀၁၆ ခု မတ်လအတွင်းက မြန်မာ စစ်တပ်မှ စစ်သား အများအပြား၏ အုပ်စုလိုက် မုဒိန်းကျင့်ခြင်းကို ခံခဲ့ရသည်။ ထိုအချိန်တွင် စစ်တပ်က ယောက်ျားများ အားလုံးကို ဖမ်းဆီးသတ်ဖြတ်မည်ဟု ခြိမ်းခြောက်ထားခြင်းကြောင့် ရွာတွင် အမျိုးသမီးများသာ ကျန်ရစ်ခဲ့ကြသည်။ သူမအနေဖြင့် ကြောက်ရွံ့သောကြောင့် ဖြစ်ရပ်ကို ရဲသို့ တိုင်ကြားခြင်း သို့မဟုတ် အမှုဖွင့်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ရခြင်း မရှိခဲ့ပါ။ သူမအနေဖြင့် ရှေ့နေငှားရမ်းရန်လည်း မတတ်နိုင်ခဲ့ပါ။

အကြံပြုချက်များ

အပြစ်ပေးအရေးယူခံရခြင်းမှ ကင်းလွတ်မှုကို အဆုံးသတ်ရန်နှင့် နိုင်ငံတော် အဖွဲ့အစည်းများက ကျူးလွန်သော ကျား-မ ကွဲပြားမှုကို အခြေပြု၍ ကျူးလွန်သော အကြမ်းဖက်မှု ခံစားရသည့်အမျိုးသမီးများအတွက် အမှန်တရား ရရှိရန်အတွက် အစိုးရသစ်၏ ရေရှည် တည်တံ့ခိုင်မြဲသော ကြိုးစားအားထုတ်မှု လိုအပ်ပေလိမ့်မည်။ မရှိမဖြစ် လိုအပ်သော ပထမအဆင့်အနေဖြင့် အစိုးရအနေဖြင့် နိုင်ငံတဝှမ်းလုံးတွင် ဆက်လက်ဖြစ်ပွားလျက်ရှိသော လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခများကို ချက်ချင်း အဆုံးသတ်ပြီး တိုင်းရင်းသားဒေသများမှ ၎င်းတို့၏ တပ်ဖွဲ့များ အားလုံးကို ရုပ်သိမ်းရန် လိုအပ်သည်။

ထို့အပြင် အစိုးရအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်း တည်ဆောက်ပုံအရ ရှိနေသော အပြစ်ပေးအရေးယူခံရခြင်းမှ ကင်းလွတ်ခွင့်ကို အဆုံးသတ်စေရန် နှောင့်နှေးခြင်းမရှိပဲ အရေးယူဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်ပြီး ကျူးလွန်ခံရသော အမျိုးသမီးများ အတွက် တရားမျှတမှုရရှိရေးအတွက် မြင့်တင်ရန် အောက်ပါအချက်များကိုလုပ်ဆောင်ရန် -

နိုင်ငံတော်နှင့်သက်ဆိုင်သောအာဏာပိုင် အဖွဲ့အစည်းများ၏ ချိုးဖောက်မှုများအား ဥပဒေလမ်းကြောင်း နှင့် အဖွဲ့အစည်း တစ်စုံလုံး ပြုပြင်ပြောင်းလဲဖွဲ့ စည်းခြင်းမှတစ်ဆင့် အပြစ်ပေးအရေးယူမှု ကင်းလွတ်ခွင့် များအား အဆုံးသတ်စေခြင်း။

- ၁။ လုံခြုံရေးဆိုင်ရာတပ်များ၏ တာဝန်ခံမှု၊ အရပ်ဖက်ထိန်းချုပ်မှုနှင့် ကြီးကြပ်မှုကို အာမခံနိုင်စေရန် ပုဒ်မ ၄၄၅ အပါအဝင် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံ ဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရန်။
- ၂။ နိုင်ငံတော် အဖွဲ့အစည်းဝင်များက ကျူးလွန်သော ကျား-မ မတူကွဲပြားမှုပေါ်အခြေခံသည့် အကြမ်းဖက်မှုများကို အရပ်ဖက် တရားရုံးများတွင် ကြားနာမှုနှင့် စီရင်ဆုံးဖြတ်မှု လုပ်ဆောင်ရေး သေချာမှုရှိအောင် လုပ်ဆောင်ရန်။
- ၃။ ကျား-မ မတူကွဲပြားမှုပေါ်အခြေခံသည့် အကြမ်းဖက်မှု အပြုအမူများကို ဖြေရှင်းနိုင်မည့် ပြည့်စုံသော ဥပဒေ မူဘောင် တရပ်ဖြစ်လာနိုင်ရန်အတွက် သက်ဆိုင်ရာ ဥပဒေများကို အသစ်ရေးဆွဲရန် သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်ရန်။ ယင်းဥပဒေများ လုပ်ဆောင်ရာတွင် ပဋိပက္ခများအတွင်း ကျား-မ ကွဲပြားမှုပေါ်အခြေခံသည့် အကြမ်းဖက်မှုနှင့် ပတ်သက်သော သီးခြားသတ်မှတ်ချက် အခန်းကဏ္ဍပါဝင်ရန်နှင့် ယခင်က အချိန်ကြာမြင့်စွာ နှောင့်နှေးနေခဲ့သော အမျိုးသမီးများအပေါ် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုဆန့်ကျင်ရေး ဥပဒေအပါအဝင်၊ ဒေသခံအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အရပ်ဖက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၏ အမြင်များကို ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခြင်းဖြင့် CEDAW နှင့် တကွအခြား နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေး စံချိန်စံညွှန်းများကို အပြည့်အဝ လေးစားလိုက်နာရန်။

30 Case documented by Ta'ang Women Organization (TWO).

- ၄။ အမျိုးသမီးများအပေါ် ခွဲခြားဆန့်ကျင်သော ဥပဒေများ၊ သတ်မှတ်ချက်များနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ အားလုံးကို ပြန်လည်သုံးသပ်ရန်နှင့် ချက်ခြင်းရုတ်သိမ်းရန်။
- ၅။ လွတ်လပ်၍ မျှတပြီး ထိရောက်မှုရှိသော အရပ်ဖက် တရားရေးမဏ္ဍိုင်ကိုရှေ့ရှုမည့် အဆောက်အအုံပိုင်းဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး လုပ်ဆောင်ရန်။
- ၆။ မြန်မာနိုင်ငံ အမျိုးသား လူ့အခွင့်အရေး ကော်မရှင်ကို နိုင်ငံတကာ စံချိန်စံညွှန်းများနှင့်အညီ ယင်း၏ တာဝန် များကို ပြည့်စုံစွာနှင့် လွတ်လပ်စွာ ထမ်းဆောင်နိုင်စေရန်အတွက် ပြင်ဆင်ဖွဲ့စည်းရန်။
- ၇။ ပြည်တွင်း ဥပဒေများကို နိုင်ငံတကာစာချုပ်စာတမ်းမှ သတ်မှတ်ချက်များကို ထည့်သွင်းနိုင်ရန်နှင့် လက်မှတ်ရေးထိုး ထားသော နိုင်ငံတကာယန္တရားများ သက်ဝင်မှုအတွက် အာမခံချက်ရှိစေရန် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရန်။
- ၈။ အမျိုးသမီးများအပေါ် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုရှိသော ဓလေ့ထုံးတမ်း ဥပဒေများနှင့် အလေ့အထများ အားလုံးကို ဖယ်ရှားပြီး ထိုသို့သော ဓလေ့ထုံးတမ်းအရစီရင်သော တရားစီရင်မှုများသည် စီဒေါနှင့် နိုင်ငံတကာ လူ့အခွင့်အရေး စံချိန်စံညွှန်း များနှင့် ဆန့်ကျင်မှုမဖြစ်ရန်အတွက် သေချာအောင်လုပ်ဆောင်ရန်။
- ၉။ နိုင်ငံရေးတည်ဆောက်ပုံကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန်နှင့် စစ်မှန်သော ဖက်ဒရယ်စနစ်ကို သက်ဝင်အောင် လုပ်ဆောင်ရန်။

နိုင်ငံတော်နှင့်သက်ဆိုင်သောအဖွဲ့အစည်းဝင်များက ကျူးလွန်သော ကျား-မ အခြေပြု အကြမ်းဖက်မှု ကျူးလွန်ခံရသည့် အမျိုးသမီးများအတွက် အမှန်တရား ရရှိနိုင်ရန် မြှင့်တင်ခြင်း။

- ၁၀။ အတိတ်နှင့် ပစ္စုပ္ပန်ရှိ နိုင်ငံတော်အာဏာပိုင် အဖွဲ့အစည်းဝင်များက ကျူးလွန်သော ကျား-မ မတူကွဲပြားမှုပေါ် အခြေခံသည့် အကြမ်းဖက်ကျူးလွန်မှုများကို အသိအမှတ်ပြုရန်နှင့် အမြစ်တွယ်နေသော ဤရာဇဝတ်မှုပုံစံ အမှု အကျင့်များကို အဆုံးသတ်မည်ကို လူသိရှင်ကြား ကတိကဝတ်ပြုရန်။
 - ၁၁။ အမျိုးသမီးများ အမှန်တရား ရှာဖွေရရှိနိုင်ရန်အတွက် စီးပွားရေး အကန့်အသတ်များကို ဖယ်ရှားကာ၊ ကျား-မ အခြေပြု အကြမ်းဖက်မှု ကျူးလွန်ခံရသူများကို ပြည့်စုံလုံလောက်သော ကျား-မရေးရာအသိအမြင်ရှိသော ဥပဒေရေးရာ အထောက်အပံ့များဖြင့်ပံ့ပိုးပေးရန်။
 - ၁၂။ နိုင်ငံတော် အဖွဲ့အစည်းဝင်များက ကျူးလွန်သော ကျား-မ မတူကွဲပြားမှုပေါ်အခြေခံသည့် အကြမ်းဖက်မှုကျူးလွန် ခံရသူများအတွက် ဥပဒေအကြောင်းအရာအရ စွဲဆိုမှု မလုပ်ဆောင်မီ၊ လုပ်ဆောင်နေချိန်အတွင်းနှင့် စွဲဆိုမှု နောက်ပိုင်း တို့တွင် ခြိမ်းခြောက်မှု၊ ဖော်ကားမှု၊ လက်စားခြေမှုနှင့် နှိပ်စက်ညှဉ်းပမ်းမှုတို့မှ အကာအကွယ်ရှိမှုကိုသေချာအောင် ပြုလုပ်ခြင်း အားဖြင့်အမှန်တရားကို လုံခြုံစွာရရှိနိုင်ရေး အတွက် အာမခံချက်ရှိသော ယန္တရားများကိုအတည်ပြုရန်။
 - ၁၃။ တရားစွဲဆိုမှုများအတွက် ကျွမ်းကျင်သော ဘာသာပြန်များ၊ စီစဉ်ပေးရန်နှင့် တရားစီရင်ရေး လုပ်ငန်းစဉ် တလျောက် လုံးတွင် ကျူးလွန်ခံရသော အမျိုးသမီးကို ပံ့ပိုးမှုနှင့် အကြံဉာဏ်ပေး နိုင်ရန်အတွက် လူထုအခြေပြု-ဥပဒေ အထောက် အကူပြုပံ့ပိုးသည့် အစီအစဉ်များ ဖော်ထုတ်ရန်။
 - ၁၄။ အမျိုးသမီးများအပေါ် နည်းမျိုးစုံဖြင့် အကြမ်းဖက်မှုအားလုံးကို သိနားလည်မှု ရှိစေရန်နှင့် ကျူးလွန်ခံရသူများအား ကျား-မတန်းတူရေးဆိုင်ရာအသိပညာရှိပြီး လုံလောက်သော ပံ့ပိုးကူညီမှုများပြုနိုင်ရေးအတွက် တရားရေးဝန်ထမ်းများ၊ ဥပဒေပြုသူများ၊ လူမှုရေးဝန်ထမ်းများ၊ ကျန်းမာဝန်ထမ်းများအား ကျား-မအမြင်ပွင့်သင်တန်းများ ထိရောက်စွာပေးရန်။
 - ၁၅။ အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးများနှင့် ပတ်သက်၍ လူထုပညာပေးရေး စည်းရုံးလှုံ့ဆော်မှုများကို ဖော်ထုတ် အကောင် အထည်ဖော်ရန်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံ တစ်ဝှမ်းတွင် အမျိုးသမီး အခွင့်အရေး အပေါ် ပြည့်စုံလုံလောက်စွာ အသိပေးမှု လုပ်ငန်းများကို လုပ်ဆောင်ရန်၊ အရပ်ဘက်လူမှု အဖွဲ့အစည်းများနှင့် လူထုအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများမှ လုပ်ဆောင်နေသော လုပ်ငန်းများကို တရားဝင် အသိအမှတ်ပြု ပံ့ပိုးရန်။
 - ၁၆။ ကျား-မ မတူကွဲပြားမှုပေါ်အခြေခံသည့် အကြမ်းဖက်မှုများကို ဆေးဖက်ဆိုင်ရာ တုန့်ပြန်လုပ်ဆောင်မှုများတွင် စံချိန်မှီ ကောင်းမွန်သော လုပ်ဆောင်မှုများကို ဖော်ထုတ် ကျင့်သုံးရန်။
 - ၁၇။ ကျူးလွန်ခံရသူအတွက် အရေးပေါ် လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်သည့် ပြန်လည်ကုစားရေး မူဝါဒကို ဖော်ထုတ် ရေးဆွဲရာတွင် အောက်ပါအချက်များကို ထည့်သွင်းရန်။
 - က။ ကျား-မ မတူကွဲပြားမှုပေါ်အခြေခံသော အကြမ်းဖက်မှုများမှ ရရှိလာသော ထိခိုက်ဒဏ်ရာများနှင့် နားမကျန်းမှုများအတွက် ကျန်းမာရေး စောင့်ရှောက်မှုပေးခြင်း။
 - ခ။ ကျူးလွန်ခံရသူများအတွက် ပံ့ပိုးမှုအပိုင်းတွင် အထောက်အကူပြု ဖြစ်စေသည့် လူထုအခြေပြု နာကျင်ခံစားမှု ကုစားရေး မဟာဗျူဟာများ အပါအဝင် လုံလောက်သော စိတ်ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ နှစ်သိမ့်ဆွေးနွေးမှု ပုံစံများဖြင့် စိတ်ပညာဆိုင်ရာပံ့ပိုးမှုပေးခြင်း။
 - ဂ။ ချိုးဖောက်မှုများ ၏အကျိုးဆက်ဖြစ်သော လူမှုစီးပွားရေး နောက်ဆက်တွဲရိုက်ခတ်မှုများနှင့် သက်မွေးဝမ်း ကျောင်းမှု ဆိုင်ရာလိုအပ်ချက်များ အပါအဝင် ပညာရေး သို့မဟုတ် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု သင်တန်း၊ အလုပ်အကိုင် အခွင့်အလမ်းနှင့် အရင်းအနှီးအပါအဝင် လူမှုဘဝ လိုအပ်ချက်များကို ဖြေရှင်းပေးခြင်း။
- ကျူးလွန်ခံရသူများအတွက် ပြန်လည်ကုစားရေး လုပ်ငန်းစဉ်များသည် ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်ဆွေးနွေးပွဲများနှင့် နောက်ဆုံးအဆင့် သဘောတူညီချက်တို့တွင် ပါဝင်ရမည်။